

Dva iznimno važna međunarodna znanstvena skupa: *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju* (Krk, 5. – 6. X. 2012.) i *Hrvatska ćirilična baština* (Zagreb, 26. – 27. XI. 2012.)

U organizaciji Staroslavenskog instituta, Krčke biskupije i Katoličkog bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a pod pokroviteljstvom Hrvatskog sabora i uz financijsku pomoć Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske te Grada Krka, 5. i 6. listopada 2012. u gradu Krku održan je međunarodni znanstveni skup *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju*. Poticaj organizaciji i održavanju skupa bila je 110. obljetnica utemeljenja Staroslavenske akademije u Krku, odnosno 60. obljetnica osnutka i rada Staroslavenskog instituta u Zagrebu. Stoga je ovaj skup okupio brojne domaće i inozemne znanstvenike, njih više od četrdeset. Prisjetimo se da je prvi takav skup – u povodu 90. obljetnice osnutka Staroslavenske akademije u Krku, pod nazivom *Staroslavenska akademija i njezino značenje* – bio održan u Zagrebu i Krku od 18. do 21. studenoga 1992. godine. Radovi toga skupa tiskani su u časopisu Staroslavenskoga instituta *Slovo*.¹ Drugi u istome nizu, od 2. do 6. listopada 2002., bio je međunarodni znanstveni skup *Glagoljica i hrvatski glagolizam* – u povodu 100. obljetnice Staroslavenske akademije i 50. obljetnice Staroslavenskog instituta – svečano otvoren u Zagrebu, a potom nastavljen u gradu Krku. Opsežan i vrlo vrijedan zbornik toga skupa tiskan je 2004. godine.²

Međunarodni znanstveni skup *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju* otpočeo je s radom u petak, 5. listopada 2012., u krčkom hotelu Dražica svečanim otvorenjem i pozdravnim govorima organizatora i uglednih gostiju.

Predsjednici Organizacijskog odbora skupa bili su dr. sc. Marica Čunčić, ravnateljica Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, mons. Valter Župan, biskup krčki, i prof. dr. sc. Tonči Matulić, dekan Katoličkoga bogoslovnog fakulteta,

1 *Slovo* – časopis Staroslavenskoga instituta u Zagrebu, br. 44-46 (1994-1996). Prilozi: «Staroslavenska akademija i njezino značenje. Prilozi sa znanstvenoga skupa održanog u povodu devedesete obljetnice osnutka Staroslavenske akademije, Zagreb – Krk, 18. – 21. studenoga 1992.», Zagreb 1996. [1997.], 281-436.

2 *Glagoljica i hrvatski glagolizam. Zbornik radova s međunarodnoga znanstvenog skupa povodom 100. obljetnice Staroslavenske akademije i 50. obljetnice Staroslavenskog instituta*, ur. Marija-Ana Dürriegl, Milan Mihaljević, Franjo Velčić, Zagreb – Krk: Staroslavenski institut – Krčka biskupija, 2004., 736 str.

a članovi dr. sc. Vesna Badurina Stipčević, dr. sc. Anto Barišić, prof. dr. sc. fra Petar Bašić, dr. sc. Anton Bozanić, prof. dr. sc. Milan Mihaljević, dr. sc. Sandra Sudec i doc. dr. sc. Franjo Velčić, dok je administrativne poslove obavila Marina Šantić, dipl. oec.

Uvodno izlaganje – *Hrvatska književnost srednjega vijeka u literarnoj civilizaciji latinske Europe* – održala je ugledna hrvatska filologinja, književna povjesničarka i kritička hagiografkinja Ivanka Petrović.

Slijedila su potom izlaganja Josipa Bratulića *Josip Vajs – učenik i učitelj hrvatskih glagoljaša*, Krasimira Stančeva *Važnost hrvatskoglagoljskih spomenika nedavno pronađenih u Italiji* (Красимир Станчев, *Значението на хърватските глаголически паметници, намерени в последно време в Италия*), Franje Velčića *Talijansko-hrvatska polemika o glagoljici i vaticanska diplomatija početkom XX. stoljeća*, Marice Čunčić *Glagoljska paleografija u europskom kontekstu*, Heinza Miklasa i Dane Hürner *Zapadni elementi u sinajskim glagoljskim rukopisima* (*Zu den westlichen Elementen in den sinaitischen glagolitischen Handschriften*) te Anice Nazor *Još jedan primjerak rijetke glagoljske inkunabule – Brevijara Blaža Baromića iz 1493. godine*.

Nakon kraće stanke referirali su Giorgio Ziffer *Hrvatskoglagoljska tradicija u Vita Constantini* (*La tradizione glagolitica croata della Vita Constantini*), Anton Bozanić *Glagoljske matice Cresa i Lošinja* i Slavko Kovačić *Glagoljski spomen-natpisi postavljeni na nekim crkvama Splitsko-makarske nadbiskupije na smjeni 19. i 20. stoljeća*.

U poslijepodnevnom dijelu izlagali su Emilija Crvenkovska predavanjem *Veze između hrvatskoglagoljske i makedonske pismenosti*, Mateo Žagar, Ivana Eterović i Blanka Ceković (referent) *Grafematika i grafetika Kožičićeva misala*, Savva M. Miheev *Stari ruski glagoljski natpisi: 11 novopronađenih iz Novgoroda* (Савва М. Михеев, *Древнерусские глаголические надписи: 11 новых находок из Новгорода*), Anica Vlašić-Anić *Riječka zbirka FgCapVla – novootkriveni glagoljski, latinski i hebrejsko-aramejski fragmenti na pergameni*, Svetlana O. Vjalova *Glagoljski spomenici iz XV. stoljeća u Petrogradu* (Светлана О. Вялова, *Глаголические памятники XV века в Санкт-Петербурге*) te Ivan Botica i Tomislav Galović *Hrvatskoglagoljski notarijat u europskom kontekstu*.

U nastavku rada slijedili su referati Ljiljane Mokrović *Europski vidici u istraživanjima Marije Pantelić*, Ivane Eterović *Glagoljaške teme Nikole Žica*, Martine s. Ane Begić *Prijateljstvo Andrije Živkovića i Svetozara Ritiga*, Kristijana Kuhara *Franjevci trećoredci glagoljaši – učitelji glagoljice*, Tomislava Galovića *Tko je 'Opatъ Petarъ Rogovski' iz kalendara-nekrologa glagoljične Regule sv. Benedikta?* i Antonija Magdića *Kako je digitalizirana građa Staroslavenskog instituta*. Potom je slijedila rasprava.

Idući dan, u subotu, 6. listopada 2012., jutarnja je sekcija otpočela referatom Vesne Badurina Stipčević *Priča o Premudrom Akiru u hrvatskoglagoljskom Petrisovu zborniku (1468.)*, a zatim su slijedili Johannes Reinhart predavanjem *Hrvatskoglagoljsko Čtenie ot zlih žen, njegov staroslavenski i grčki izvornik (CPG 7746)*, Marija-Ana Dürriegl i Andrea Radošević *Signali usmenosti hrvatskoglagoljske pripovjedne i propovjedne proze*, Petar Bašić *Dies irae u hrvatskim prijevodima*, Antonija Zaradija Kiš *Bestijarijski pabirci u Akademijinim rukopisima IVa48 i IIIa15*, Petra Stankovska *Odnos sadržaja sačuvanih hrvatskoglagoljskih i latinskih srednjovjekovnih brevijara* i Josip Vučković *'Jur ne plači ni već cvili' – tko sve plače u starohrvatskim planktusima*.

Nakon kraće stanke rad skupa nastavljen je ovim izlaganjima: Iskra Hristova-Šomova *Usporedba između nekih ključnih kršćanskih pojmova u hrvatskoglagoljskoj i ćiriličnoj tradiciji* (Искра Христова-Шомова, Съпоставка между названията на някои основни християнски понятия в хърватската глаголическа и в кирилската традиция), Jasna Vince Sto *i desetъ lěť: Brojevi 10 i 100 u hrvatskoglagoljskim tekstovima*, Tanja Kuštović *Fonološka adaptacija imena u Kožičičevu misalu*, Kateřina Spurná *Načini prevođenja pasivnih oblika i konstrukcija u glagoljičnoj Reguli svetoga Benedikta* te Marinka Šimić i Liljana Makarijoska (referent) *Leksik hrvatskoglagoljskoga psaltira u usporedbi s psaltirima makedonske redakcije*.

Nakon uobičajene rasprave u poslijepodnevnoj sekciji održana su sljedeća izlaganja: Ana Kovačević *Sveze s leksemima kruhъ i hlěbъ u hrvatskoglagoljskim tekstovima*, Milan Mihaljević *O jeziku 2. vrbničkoga brevijara*, Sandra Sudec *Pridjev kao zamjena za adnominalni genitiv u hrvatskom crkvenoslavenskom jeziku*, Lucija Turkalj *Sintaksa infinitiva u hrvatskoglagoljskom psaltiru* i Jozo Vela *Kompletivne rečenice uvedene veznikom da kao objekt uz modalne glagole u hrvatskome crkvenoslavenskome jeziku*.

Nakon svih programom predviđenih i podnesenih izlaganja otvorena je kraća rasprava o pojedinim referatima ili nekim načelnim pitanjima te istaknuta važnost daljnjih istraživanja hrvatskoga glagoljaštva.

Nažalost, u radu skupa bili su spriječeni sudjelovati Tomislav Mrkonjić (*Ritigova Promemoria ad S. Sedem quoad negotia ecclesiastica /1919./*), Margaret Dimitrova (*Lectons from the Books of Kings in Croatian Glagolitic and Other Mediaeval Slavonic Manuscripts*), Aleksandra Gjurkova (Александра Ѓуркова, *Конјункцијските средства во евангелскиот текст: споредбени аспекти*), Olga A. Akimova (Ольга А. Акимова, *Винодольский закон и право средневековой Европы*) i Anatolij A. Turilov (Анатолий А. Турилов, *Хорватская глаголица в «Славянской палеографии» С.М. Кульбакина*).³ Nadamo se ipak da će i ova najavljena izlaganja biti publicirana u zborniku radova.

Nakon službenog, znanstvenog dijela ovoga skupa slijedio je odlazak u Omišalj te Staroslavenska večernja u tamošnjoj župnoj crkvi. Za sudionike je bio upriličen i prijem kod krčkog biskupa Valtera Župana.

Organizatorima treba iskreno čestitati na ukupnoj realizaciji *Hrvatskog glagoljaštva u europskom okružju*, toga važnog međunarodnog znanstvenog skupa kojim je još jednom potvrđen visok međunarodni status hrvatske (paleo)slavistike i važnost baštine hrvatskoga glagoljaštva u cjelini i punini.

Drugi znanstveni skup koji želimo ovdje predstaviti održan je u Zagrebu od 26. do 27. studenoga 2012. godine. Riječ je o međunarodnom znanstvenom skupu *Hrvatska ćirilična baština* upriličenom u povodu 500. obljetnice tiskanja prve hrvatske ćirilične knjige.

Napomenimo uzgred da je prema prvotnoj nakani organizatora skup trebao biti održan u Dubrovniku, što je logična i izravna poveznica s obljetnicom

3 Sažeci svih izlaganja tiskani su u knjižici: Staroslavenski institut – Krčka biskupija – Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju. Međunarodni znanstveni skup povodom 110. obljetnice Staroslavenske akademije i 60. obljetnice Staroslavenskoga instituta, Krk, 5. i 6. listopada 2012. Program i sažetci izlaganja*, ur. Vesna Badurina Stipčević, Milan Mihaljević, Sandra Sudec, Zagreb: Staroslavenski institut, 2012. Inače, cijeli je skup bio jako dobro brendiran – od pozivnica i programa do plakata i drugih propagandnih materijala.

koja se ovim skupom obilježavala, no iz financijskih razloga moralo se odustatati od toga. Ovaj hvale vrijedan međunarodni znanstveni skup – koji smo u Hrvatskoj čekali gotovo cijelo stoljeće!⁴ – organizirao je Razred za filološke znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Organizacijski odbor skupa činili su akademik Stjepan Damjanović, ujedno predsjednik Odbora, te članovi akademik August Kovačec, akademkinja Anica Nazor, akademik Nenad Vekarić i prof. dr. sc. Mateo Žagar.

Prije održavanja skupa *Hrvatska ćirilčna baština* objavljen je vrlo važan i sadržajan intervju prof. dr. sc. Matea Žagara s Katedre za staroslavenski jezik i hrvatsko glagoljaštvo Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Intervju je – pod naslovom *Hrvatska ćirilica dio je bogatstva hrvatske povijesne raznolikosti* – objavljen u matičinom *Vijencu*, a razgovor je vodila Mira Muhoberac.⁵ Istaknuli bismo ovom zgodom nekoliko važnih činjenica iznesenih u tome tekstu: *Šutnja oko 500. obljetnice našega ćiriličkog prvotiska rječito je upozorila da nešto u koncepciji naše filologije nije u redu, ali isto tako da i u široj javnosti, umjesto ponosa, postoji stanovit zazor prema trećemu hrvatskom pismu / Osnovna namjera skupa jest intenzivirati proučavanje zanemarenoga ćiriličkog korpusa u svim aspektima te time osvijestiti njegovu uključenost u hrvatsku povijest i kulturu / Ćirilica nije služila kao neko rezervno pismo, samo gdje gdje, i to u odabranim prilikama, već upravo suprotno, bila je ona dominantno hrvatsko pismo na široku prostoru / Spremni smo potisnuti i dio sebe samo kako bismo izbjegli strah od poistovjećivanja s onom kulturom u ime koje se nerijetko negirala naša.* Tako je ovaj intervju bio zapravo najbolja moguća uputnica u skup koji je slijedio.

4 Iako problematika i pozadina toga prelazi granice ovoga kratkog prikaza, valja skrenuti pozornost na to da je u slavistici dugo prevladavala, a i danas dobrim dijelom dominira podjela koju je začeo još *patrijarh* slavistike, veliki i iznimno značajni Vatroslav Jagić. Prema njemu, pojednostavljeno rečeno, sve ono što je kod nas, u južnih Slavena, napisano na glagoljici pripada hrvatskoj baštini, a sve ono na ćirilici srpskoj. Njega je napose u tome slijedio i Milan Rešetar, inače priređivač dubrovačkog ćirilskog molitvenika iz 1512. godine kao *Srpskog molitvenika od g. 1512.* (u: *Dva dubrovačka jezična spomenika iz XVI vijeka, za štampu priredili Milan Rešetar i Ćiro Đaneli* [Ciro Gianneli], Beograd: Srpska kraljevska akademija / Posebna izdanja. Srpska akademija nauka i umjetnosti, knj. CXXII; Posebna izdanja. Srpska akademija nauka i umjetnosti. Filozofski i filološki spisi, knj. 32; Izdanje Zadužbine Milana Kujundžića, knj. 7/, 1938., LX+109). Upravo je takva umjetna podjela išla na ruku onima koji su politizirali ovu povijesnu i filološku temu.

5 *Vijenac – književni list za umjetnost, kulturu i znanost* XX (15. XI. 2012.) 488: 14-15.

Međunarodni znanstveni skup *Hrvatska ćirilčna baština* otpočeo je s radom u ponedjeljak, 26. studenoga 2012., u Velikoj sjedničkoj dvorani palače HAZU u Zagrebu. Nakon otvaranja skupa i pozdravnih govora, od kojih svakako treba izdvojiti onaj predsjednika HAZU Zvonka Kusića i tajnika Razreda za društvene znanosti HAZU Tomislava Raukara, dva uvodna izlaganja održali su Stjepan Damjanović i Anica Nazor. U prvom je ponuđen panoramski pregled *Hrvatske ćirilčne baštine u povijesti hrvatske kulture i njezina mjesta u hrvatskoj filologiji*, a u drugom je podrobno predstavljen *Dubrovački ćirilski molitvenik iz 1512. godine*. Napomenimo ovdje da je u pripremi faksimil i kritičko izdanje ovoga molitvenika koji je tiskan 1512. u Veneciji u tiskari Giorgio Rusconi pod naslovom *Od blažene gospođe ofičje* (140 listova, veličine 15,2 x 10,2 cm). Do danas su poznata, tj. očuvana samo tri primjerka koja se čuvaju u Parizu, Oxfordu i Washingtonu, no samo je pariški primjerak potpun.

Nakon uvodnih izlaganja slijedila su redom sljedeća: Dragica Malić *Suodnos tiskanoga Ćirilčkoga dubrovačkog molitvenika i rukopisnoga latiničnoga Drugoga vatikanskog*, Mateo Žagar i Kristian Paskojević *Ćirilčke isprave dubrovačke kancelarije XV. st. između minuskule i kurziva*, Mario Grčević *Značenje izraza »lingua serviana« u dubrovačkim spisima XV. stoljeća*, Amir Kapetanović *Ćirilica i štokavština Dubrovačkoga dominikanskoga lekcionara: paleografski i jezični kontekst* i Vuk-Tadija Barbarić *Analiza prepisivačkih pogrešaka u dubrovačkim ćirilčkim prijepisima Bernardinova lekcionara*.

U poslijepodnevnom dijelu skupa referirali su Miroslav Palameta *Kulturološki kodovi u srednjovjekovnoj bosaničkoj epigrafici*, Marinka Šimić *Jezik i grafija bosansko-humskih natpisa*, Lejla Nakaš *Hrvatsko-bosanska ćirilčna korespondencija 16. i 17. stoljeća*, Stjepan Duvnjak *Bosanični rukopisi u knjižnici Franjevačkog samostana u Kraljevoj Sutjesci* i Josip Bratulić *Hrvatska ćirilica kao poslovno pismo*. Nakon kraće pauze u nastavku su slijedili Josip Raos *Ligature u Pripkovićevu evanđelju*, Amira Turbić-Hadžagić *Deklinacija neličnih zamjenica u bosansko-humskim poveljama s posebnim osvrtom na zamjenice s navescima: -zi, -r/-re i -i te Jagoda Jurić Kappel* *Matija Divković (1563-1631) i Sava Mrkalj (1783-1833) – reformatori ćirilice* i najzad Kristijan Kuhar *Liturgijska pripadnost evanđelistara kneza Miroslava*.

Nakon kraće diskusije završen je rad skupa toga dana. Nastavljen je su-tradan, u utorak, 27. studenoga 2012., izlaganjima Darije Gabrić-Bagarić i

Marijane Horvat *Hrvatska bosanička baština u djelima bosanskih franjevacu 17. st.*, Milka Brkovića *Neobjavljene poljičke ćirilične isprave*, Josipa Lisca *Šibenska dionica hrvatske ćirilične baštine*, Ivana Botice i Marka Rimca *Ćirilična pisma Dragomanske kancelarije u Zadru* te Milice Lukić i Vere Blažević *Tragom hrvatske ćirilične baštine u Slavoniji*.

Nakon kraćeg predaha referirali su Tanja Kuštović *Jezik hrvatskog protestantskog ćiriličkog Novog zavjeta (1563) prema hrvatskoglagoljskoj tradiciji*, Marijana Borić *O jednom prirodoslovnom ćiriličnom rukopisu iz doba prosvjetiteljstva*, Ivan Kosić *Hrvatske ćirilične knjige u Zbirci rukopisa i starih knjiga Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu* i Svetlana O. Vjalova *Hrvatski ćirilični spomenici 16.-19. stoljeća u Petrogradu*.

Od najavljenih jedino nije održan referat *Dubrovačke ćirilične oporuke iz 17. i 18. stoljeća* autorice Ivane Lovrić Jović koja je, iz objektivnih razloga, bila spriječena sudjelovati u radu skupa. Inače, sažeci svih izlaganja tiskani su u popratnoj knjižici,⁶ a raspored izlaganja zasebno.

Sumarno gledajući, u radu skupa sudjelovalo je ukupno 30 istraživača (25 referata) iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Austrije i Rusije - 18 iz Zagreba, 2 iz Osijeka, 2 iz Sarajeva, 2 iz Splita, 2 iz Zadra, 1 iz Beča, 1 iz Kraljeve Sutjeske, 1 iz Petrograda i 1 iz Tuzle.

Skup je zatvorio njegov glavni organizator akademik Stjepan Damjanović, zahvalivši svima na sudjelovanju i izrazivši zadovoljstvo rezultatima koja je polučio skup o našoj ćiriličnoj baštini.

Nažalost, nije dugo trebalo i nije se dugo čekalo – isti dan kada je skup završen već su u elektroničkim medijima osvanule ocjene kao što su ove: „Sad je i ćirilica hrvatska baština?!“ ili pak „Lešinarenje: Hrvati nam otimaju ćirilicu!“ – u kojim možemo pročitati kako: „*Naučni skup ‘Hrvatska ćirilična baština’ u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti (HAZU) predstavlja poznatu staru ideju Hrvata da je sve što je srpsko u stvari njihovo, ocenio je srpski lingvиста Miloš Kovačević. Kovačević je rekao Srni da je čitava logika u vezi sa književnim jezikom Hrvata ‘okrenuta naglavačke’, s obzirom na to da je poznato da se počeci srpskog književnog jezika vezuju za ćirilicu, jer je prvi spomenik na narodnom*

6 Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Razred za filološke znanosti, *Hrvatska ćirilična baština. Knjiga sažetaka. Međunarodni znanstveni skup povodom 500. obljetnice tiskanja prve hrvatske ćirilične knjige. Zagreb, 26. do 27. studenoga 2012.*, ur. Stjepan Damjanović, Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 2012.

jeziku povelja Kulina bana pisana ćirilicom.” Dio takvih neznanstvenih i političarskih napisa (usp. „HAZU svojata Miroslavljevo jevanđelje” u beogradskoj *Politici*) osvanuo je i u našem tisku („Optužba iz Beograda: Hrvati svojataju pravoslavnu baštinu” u zagrebačkom *Jutarnjem listu*). No u skladu s onom starom izrekom, možemo samo konstatirati: *Sapienti sat!*

Stoga vjerujemo da je ovaj skup zapravo tek prvi u nizu, tj. s pravom očekujemo da za, primjerice, pet godina budemo svjedoci skupa *Hrvatska ćirilična baština II.* jer je održani skup, ali još više građa koju čuvaju naši i pojedini inozemni arhivi te brojna neodgovorena i(li) otvorena pitanja najbolji pokazatelj opravdanosti nečega takvog.

~

Na kraju, uz čestitke organizatorima, s iskrenim zanimanjem i veseljem očekujemo zbornike radova kako krčkog skupa *Hrvatsko glagoljaštvo u europskom okružju*, tako i zagrebačkog *Hrvatska ćirilična baština*.

Tomislav GALOVIĆ

Maja POLIĆ – Nina SPICIJARIĆ PAŠKVAN, ***Članovi HAZU s dobrinjskoga područja***, Rijeka: Općina Dobrinj i Povijesno društvo Rijeka, 2012.

Informativna knjižica pod naslovom *Članovi HAZU s dobrinjskoga područja* kratkom biografijom i izabranom bibliografijom predstavlja nam četvoricu zaslužnih znanstvenika koje međusobno povezuje zavičajni kraj – Dobrinjština. To su poimence Ivan Črnčić, Bonaventura Duda, Petar Strčić i Josip Brnić. Ovaj rad autorski potpisuju dvije mlade znanstvenice iz riječkog Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanost i umjetnosti dr. sc. Maja Polić i prof. Nina Spicijarić Paškvan, a objavljen je 2012. godine u nakladi Općine Dobrinj i Povijesnog društva Rijeka. Poticaj nastanku samoga teksta bila je manifestacija *Dani otvorenih vrata HAZU*, održana 13. i 14. studenoga 2012. godine.